

Křesťanství a karma (Jürgen Meier)

Žijeme v pohnuté době. Myslím to doslova - stále se něco hýbe: Zatímco v právě uplynulém století to byly jeho války, jež mnohé vyhnaly z jejich vlasti a donutily začínat znovu ve zcela jiném prostředí, dnes mnohé k cestám do jiných kulturních oblastí pudí hospodářská nutnost, nebo jednoduše touha po cestování. Média také denně k nám přinášejí obrazy a zprávy z celého světa.

Skrze tuto vnější pohyblivost probíhá i jiná, vnitřní: Mezi sebou se střetávají přesvědčení rozdílných světových názorů a životní styly různých kultur existují vedle sebe. Ve velkých městech i u bdělých osob naší epochy.

Mísení kultur je jistě obohacením. Učíme se oceňovat umělecká díla jiných kultur, třebaže vypadají napohled cize. Získáváme pocit velké rozmanitosti, v níž probíhá lidský život.

V náboženské oblasti se to zdá vybízet nás k bdělosti. Náboženství se utvářela v různých kulturách a mnohotvárně odrážejí stavy vědomí epochy jejich zrodu. Proto při jejich setkání mohou nastat rozpory. Tak mohou v duši vedle sebe žít různá přesvědčení, aniž bychom si všimli, že jsou v rozporu. Může to vést až k tomu, že nedojde k žádnému obohacení, ale k pouhému smíšení. A když se mezi sebou smísí různé barvy, může také dojít k tomu, že výsledkem bude bezejmenná šed'. Vše se relativizuje a žádné z přesvědčení si neuchovává už původní lesk a výpovědní sílu. Avšak když víme, co mezi sebou mísíme, mohou povstat i barvy nové o veliké výpovědní síle.

Mnozí theologové tak považují za fatální, že v Evropě stále více Křesťanů je přesvědčeno o opakování pozemského života a o Karmě. (V Německu je to asi 25% věřících různých církví.) Obávají se (tedy theologové se obávají), že víra v Karma oslabí v lidech pocit osobní odpovědnosti před Bohem za jejich skutky. A dále: Jestliže o lidech rozhoduje absolutní a nelitostný zákon Karmy, kde zůstane význam odpuštění, jaký prostor zbude pro boží slitování a milost? Theologové tvrdí, že takové názory jsou s křesťanstvím jednoduše neslučitelné.

Ve skutečnosti jsou veškeré pravdy v bibli i v křesťanské tradici formulovány na pozadí názoru, že každý člověk má na Zemi jen jediný život a veškerá jeho další budoucnost závisí na tom, jak se zachová právě nyní. Další pozemské životy se v bibli nevyskytují. Nečetné výjimky (např. zmínka o Janu Křtiteli) nedovolují odvodit z Bible reinkarnaci jako obecnou skutečnost.

Už roku 1911 prohlásil Rudolf Steiner v rozhovoru s evangelickým farářem Friedrichem Rittelmeyerem: "Převtělování není křesťanská nauka. Je to výsledek okultního bádání. Tak je to třeba brát."^{1[2]} A Rittelmeyer hned pokračuje: "Právě

^{1[2]} Tak popisuje svůj první rozhovor s Rudolfem Steinerem Friedrich Rittelmeyer, pozdější první představený Obce Křesťanů v knize "Meine Lebensbegegnung mit Rudolf Steiner" Stuttgart 1928, str.32)

jsem napsal článek do Süddeutschen Monatsheftu, kde jsem objasnil, že tato myšlenka - já ji znám pouze v její indicko-theosofické podobě - má sice oproti křesťanským představám o zásvětí svou konkrétností a názorností mnohé přednosti, nedá se však s Křesťanstvím sloučit, třebaže vyjadřuje svými tendencemi potřeby duše, které je třeba vzít v úvahu. Tím se ovšem základní otázka vrátila. Musel jsem doznat, že proti nauce o převtělování, jak ji vtiskl svou podobu Dr. Steiner se nedaly mé křesťanské rozpory dobře hájit."

Poznámka Rudolfa Steinera o tom, že se budeme muset smířit s tím, že reinkarnace a karma nejsou křesťanským učením, se nesmí pojímat jako definitivní výsledek, ale jen jako východisko k tomu, abychom si položili otázku: "Jak se tedy oba dva výklady k sobě vzájemně mají?" Opravdu jsou si navzájem tak odcizeny - jak soudí mnozí theologové - nebo se dají chápat jako vzájemné doplnění? Jak se promění, pokud se vzájemně prolnou v jediný obraz Pravdy o člověku? Jak se musí změnit pojetí Karmy, je-li proniknuto křesťanským duchem a jak se změní Křesťanství, uzná-li opakování života na Zemi za skutečnost a přizná platnost i Karmě - tedy pokračování jednoho pozemského života v jiném?

Těmito otázkami se chceme v tomto článku zabývat a aspoň částečně je osvětlit. Uvedená poznámka Fr.Rittelmeyera, že antroposofie předkládá výklad, který rozpory vyrovnává, nám naznačuje cestu.

Opakování života na Zemi není jen "výsledek okultního bádání". Je o něm v současnosti přesvědčeno stále více lidí, kteří tohoto přesvědčení nabyli buď díky zvláštním zážitkům, nebo prostě je nesou v sobě jen tak, aniž by přesně věděli odkud je mají a aniž by cítili potřebu nějak zvláště ho zdůvodňovat. Pokud se pokusíme o dějinný přehled, nalézáme v mnohých starých asijských kulturách zprávy o opakování pozemského života a jeho zákonitých souvislostech (Karma). Všechna asijská náboženství mají karmickou teorii jako svůj základ. Je to pradávna a nejrozšířenější základní víra asijských kultur. "Stěhování duší" se dá doložit také v Řecku, a sice u Pýthágorajců. Je spíše překvapivé, že Bible o ní mlčí. Ta přináší obraz člověka koncentrující veškerou energii na jediný život zde na Zemi a také k němu zná jen jediný duchovní základ, Boha jako svůj veliký protějšek. To on dává Zákon probouzející svědomí. V asijských náboženstvích jsou představy o čase cyklické: kroužení věčností ve věčnostech, bez počátku a konce. Bible představuje čas, který má svůj počátek, střed - vtělení Kristovo - a konec. Oba obrazy mají svůj podíl na pravdě, ale zdánlivě jsou v rozporu.

Vždyť co do prostorových souvislostí žijeme ve světě rozdvojeném podobně: Zažíváme východ Slunce, jeho vrcholení a opětovný sestup pod obzor, prožíváme den a přítomnost jako nezvratný proud času. Na druhé straně víme, že se to děje, protože se Země otáčí jednak sama, jednak okolo Slunce. Ale abychom tento poznatek mohli také prožít, museli bychom zaujmout nějaké místo v klidu mimo Zemi v jejím pohybu. To ale dokážeme pouze v myšlenkách. V tomto srovnání odpovídá každodenní prožitek biblickému obrazu světa, zatímco kosmická zákonitost odpovídá představám o jen málo proměnných časových cyklech.

Koncem středověku učinilo lidstvo krok od obrazu světa poutaného pozemskostí k pohledu kosmicko-astronomickému. A nyní stojíme před podobným koperníkovským obratem v chápání člověka, jeho původu a osudu. Opakování života

na Zemi i karmu je třeba vzít vážně, je třeba je integrovat do křesťanského obrazu světa a člověka.

Jeden evangelický farář se mě jednou zeptal: "Proč je vám třeba ideje opětovného žití na Zemi?" Nejdřív se mi ta otázka nelíbila, poněvadž si prostě myslím, že je to pravda. K té se nikterak nepřiblížíme, budeme-li se ptát, k čemu slouží. Ovšem obsahem otázky bylo zřejmě také: "Co taková myšlenka způsobuje, jaké plody nese?" A tak má odpověď zněla: "Z náboženských důvodů. Vždyť je tolik lidí a jsou tak rozdílní; je spousta lidí, kdo musí trpět bez zjevné příčiny a také jsou nadaní a nenadaní - a to se vše nedá odvodit z jediné příčiny stejné pro všechny lidi. Nemohlo to takhle jednoduše vzejít z boží ruky. Co by to bylo za Boha?" Ovšem myšlenka karmy k tomu praví: Každý člověk si svým konáním a nekonáním, svými myšlenkami a svými činy připravuje své budoucí prostředí i svou budoucí existenci. "Jak jednáš, takový budeš. Jen pohlédni na své okolí; je opravdu obrazem tebe sama." A navíc je karma neosobním zákonem a silou. Můžeme ji vnímat jako celosvětovou spravedlnost, jež na oplátku a k vyrovnaní přemíry dává každému nést to, co sám na svět přinesl. Má jistě mnoho společného s cyklickou představou o čase: Co od tebe vychází, se k tobě také navrácí. Vůči této síle se cítíme bezmocní a nesmělí. Říkáme: "To je přece osud, s tím se nedá nic dělat." Na kousek cesty nám zde pomůže stará modlitba: "Pane, dej mi sílu snášet, co nemohu změnit, a změnit to, co změnit dokážu; a také moudrost, abych obojí rozlišil." - Ovšem Křesťanství hovoří o naprosté moci odpuštění a o možnosti obrácení hříšníka, o jeho omilostnění. Jak se dá překlenout tenhle rozdíl, ba přímo propast?

V antroposofických výkladech se karma a její zákonitosti často líčí tak, že to činí křesťanské námitky bezpředmětnými. Z nepřeborného množství takových popisů u Rudolfa Steinera bych chtěl vytknout tři stanoviska, která mají pro křesťanské chápání osudu mimořádný význam, a to:

1. Jak se osud uskutečňuje a naplňuje.
2. Kdo má osud (je jeho nositelem).
3. Jaký je vztah Krista k lidskému osudu.

Jak se osud uskutečňuje a naplňuje.

Z hraničních zážitků v situacích blízkých smrti je známo, že bezprostředně poté, jak se duše odpoutá od těla, se započiná velký panoramatický přehled jejího života. Je to pohled úplný a celistvý: jsou v něm přítomny i zážitky dávno zapomenuté, obrazy z nejrannějšího dětství. Současně zvýrazňuje popudy k takovému jednání. Od běžných životních vzpomínek se tento prožitek liší tím, že na náš uplynulý život pohlížíme z jakého neutrálního stanoviska, věčně, jako bychom pohlíželi na cosi cizího, ovšem současně víme, že je to náš vlastní život. Kdo něco takového zažije, pozná sám sebe ze zcela nové stránky a často učiní rozhodnutí, jež nadále zcela mění jeho život a jeho postoje. Jsou určité důvody, proč se domnívat, že i Janův křest, který prováděl ponořením do vod Jordánu, zprostředkoval křtěncům podobné zážitky. A Jan přišel proto, aby lidi uschoptil poznat kohosi většího, jenž přichází po něm. I v současnosti v hraničních zážitcích se setkávají mnozí se "světlem", ve kterém poznávají přítomného Krista. Podle líčení antických i křesťanských zpráv

o posmrtné existenci i podle antroposofie se v čase sále po smrti tento zážitek stupňuje k vyšší objektivitě. Učíme se prožívat své vlastní konání nebo nekonání v duši partnera, v duši toho, koho postihlo. Zjevuje se nám část našeho života, která byla vždy předtím skryta: Co jsem způsobil v druhých lidech? Hodnota mého jednání i nejednání se mi zjevuje tak, jak ji prožívají ostatní. Bolest, kterou jsem způsobil, se stává mou vlastní bolestí. Zde někde tkví kořeny často zveličovaných "očistcových" muk zemřelých. A dále se zážitek stupňuje tím, že za soudce zemřelého nejsou povoláni pouze ostatní lidé, ale také andělé, duchové bytosti, jejichž působení vděčíme za podstatu své bytosti: "Co jsi učinil za a ze svého života?"

A právě tato otázka se stává základem existence. A světlo v němž se tato otázka zjevuje, nabývá stále na pravdivosti a jasnosti. Vede nás k tomu, abychom prožili, že veškerý egoismus, jakákoli sebestřednost, jakýkoli přečin a jakékoli potěšení mě činí dlužníkem ostatních bytostí a že vše, co bylo darováno, každé dobré úsilí, za něž jsme nic nedostali, znamenají utvrzení a obohacení. A právě na základě oněch pochybení a opominutí vzniká rozhodné přání, impuls, vše vadné a nedokonalé v našem životě pojmut pouze jako předběžné a znovu se toho chopit, abychom na tom mohli dále pracovat. Tak vznikají impulsy k novému osudu. K tomu je třeba poznamenat, že zapleteme-li se s nesprávnými nebo zlými silami, vede nás to k nesvobodě, zatímco dobré tvůrčí postoje otevírají větší stupeň svobody. Můžeme to osvětlit konkrétním příkladem z antroposofie: Pokud někdo ve svém životě nenávidí nějaký národ nebo nějakou kulturu, bude nucen v posmrtném zážitku nucen uznat, že jeho nenávist postrádala oprávnění, a pro vyrovnání a k nápravě tohoto pochybení se v následujícím životě vtělí v tomto národě, v této kultuře. Nesmíme si ovšem myslet, že toto je jediný důvod, jenž vede k vtělení právě v určitém národě. Shledávání a vytváření osudu následujícího života se často srovnává s rozhovorem s andělem, s geniem ochraňujícím pravdivost a věčné naplňování určité individuality.

Podle starého pojetí je osud nadosobní moc, jež nás konfrontuje s následky našeho jednání. A ježto se naše činy odehrávaly na Zemi, musí nastat na Zemi i jejich důsledky. V novém pojetí k tomu přistupuje ještě, že mé já samo před narozením souhlasí s tímto osudem. a rozhoduje se pro něj. Tím se stává osud osobním. Toto rozhodnutí zakládá vůli k životnímu vtělení. Pokud se v osudu skrývají neodžitě impulsy, bude tato vůle silná; pokud byl životní osud naplněn, bude slabá.

Existují mnohá líčení posmrtného života a posmrtných zážitků. Některé, například tzv. Tibetská kniha mrtvých ukazují cestu z jednoho vtělení v jiné. I v antroposofii se tato cesta popisuje diferencovaně.^{2[3]} Toto je její přehled:

Čas, po něž člověk zakoušel objektivní životní obsahy, což je asi třetina doby života - stejně jako doba, po kterou člověk spí, se uzavírá v jakémsi souhrnu: Je třeba se smířit a srovnat s objektivním posouzením života, musí poznat, co bylo jeho skutečným obsahem. Potom se vše obtížné a nehotové na čas odloží, oddělí. Tím, co vyšší bytost uzná za dobré a platné se posiluje síla individuality. Tím, co bylo

^{2[3]} především GA 120 Projevy karmy, GA 135 Převtělování a karma, GA 141 Život mezi smrtí a novým zrozením ve vztahu ke kosmické skutečnosti, GA 153 Vnitřní podstata člověka a život mezi smrtí a novým zrozením, GA 235-240 Esoterické úvahy o karmických souvislostech I-IV

odmítnuto, se její síla snižuje. Pak se může člověk povznést k vyšším oblastem duchovního světa. Do té doby však musí člověk dospět až tam, kde byl ve věčnosti stvořen a musí navázat vztah s tímto božským praobrazem člověka. Tím se člověk obnovuje. Tento okamžik nazývá Steiner Půlnoční chvílí mezi dvěma vtěleními. Ale v této oblasti všeobecně lidských popudů se opět rodí touha, nalézt místo, jež může zaplnit právě jen jednotlivec, touha po individualitě. Tak se budí vůle k nové inkarnaci. V době od smrti až k tomuto momentu člověk zakoušel, jakým způsobem jeho život změnil a ovlivnil svět. Na cestě k inkarnaci je člověk vybaven silami, jež jsou mu příbuzné, jsou metamorfózami toho, co dokázal. Konečně pak může takovýto nový člověk navázat vztah ke zbytkům starého osudu - a částečně z nezbytí, částečně svobodně, je učinit částí svého nového života.

Přitom samozřejmě hrají velikou úlohu lidé, s nimiž ho spojuje společný osud. Zpravidla se s nimi opět setkává. Jen pokud přichází člověk na svět se zvláštními schopnostmi a se zvláštním posláním, může tomu být jinak.

A ovšem jsme všichni také dětmi své doby. Silné individuality mohou mít vliv na spoustu dalších lidí, slabší jsou více poddáni událostem doby. Často se zdá, že osudy doby, jež postihují mnohé jedince, individualitu přemodelují, přehluší, zahladí. To je jeden z nejtěžších úkolů, máme-li porozumět osudu - jak se vzájemně splétají osudy jednotlivců a skupin. Možná to ani není něco, co by se dalo zakusit, ale jen otázka víry, že skutečně v každém životě je prostor pro vlastní svobodná rozhodnutí a tím i pro odpovědnost. Život nám velice často diktuje, co máme dělat, častěji, než jsme si toho sami vědomi. Ale vždy je na nás, abychom se rozhodli, jak a z jakých pohnutek budeme reagovat a jednat. Naše svoboda rozhodování je mnohem větší, nežli se všeobecně soudí.

Kdo je nositelem osudu.

Dříve lidé často říkali, když se měli vyrovnat s něčím obtížným: Je to boží vůle. On bude vědět, proč mi to nadělil. Taková silná víra je už dnes vzácná a cenná. Když se ptáme po účelu, dokážeme už dokonce nějak odpovědět. Často se však v pochybách tážeme "proč?" a míníme přitom, že takový důvod nemůže existovat.

Staré učení říká: Sám si připravuješ svůj osud. Jak jsi smýšlel a jednal, takový je nyní tvůj život. Bible pak říká: Osud pochází z ruky boží. Ve skutečnosti doléhá často s ohromnou silou. Každý zná ve svém životě "náhody", které ovšem vypadají jako velmi cílené vedení. V hloubi duše poznáváme, jak přesně nás tyto takzvané náhody potkávají. Nejsou to jen různé pohledy, kterými si uvědomujeme různé vrstvy osudu, původní příčinu a působící sílu?

V antroposofii vystupuje staré učení, podle něhož si všichni sami připravujeme svůj osud, s novou zřetelností, jež pokrývá celé dějiny posledních 3000 let a vývoj lidstva k osobnosti. Není v nás jen ta osobnost, kterou známe, ale také většinou skrytá pravá podstata, pravá individualita skrytá v hloubi duše. Utvářely ji zážitky a zkušenosti všech inkarnací a nese v sobě vůli a motivy k životu. A právě tato individualita je podle toho, co říká antroposofie, nositelem osudu. To od nás vyžaduje podstatné rozšíření pojmu "člověk". Pozemská osobnost je pak projekcí této pravé podstaty do tělesně duševního mechanismu časně pozemské existence. Osobnost a vyšší Já jsou pak identické - obé označujeme slovem "já", avšak v polaritě.

Běžné já, jež je sídlem vědomí o sobě, má stálost v čase, identifikuje se s tělem, se svým majetkem a přísluší pozemskému světu. Je ohniskem osobního životopisu, usiluje o vlastní prosazení a potvrzení. Prohrami slábne.

Vyšší já je z větší části nevědomé, zprostředkovává však tušení příslušnosti k věčnému. Je nositelem svědomí jednotlivce a dokáže se postavit duši. Nepotřebuje mít úspěch, ale potřebuje pocit, že život a existence mají smysl. Dokáže snášet utrpení, ví-li, k čemu slouží. Je též schopno sebezáporu v zájmu vyšších hodnot a širších souvislostí. Nižší já potřebuje vládnout. Ono vlastně ví, že veškerá vláda je klamná, tak se omezuje na ovládání hodnot a věcí, na majetek a "to, co platí". Vyššímu já přísluší bytí. Je příbuzné s Logem (Logos = smysl, pravda). Je duchovní podstatou, jež nese sama v sobě svůj smysl. Nižší já je nositelem a tvůrcem životních událostí a smrtí zaniká. Bytí vyššího já narůstá nebo se zmenšuje, když je život po smrti posuzován ve vyšším světle.

To, že si nyní tak mnoho lidí začíná být vědomo opakování života na Zemi, má důvod v tom že pravé Já roste od inkarnace k inkarnaci a více si uvědomuje svou pravou přirozenost, k níž též patří stálost ve světě ducha. Zdravé bude ale toto vědomí jen tehdy, až bude též připraveno uznat svou odpovědnost za každý konkrétní osud.

Utváření nezávislé lidské osobnosti je vlastním tématem dějin lidstva. Impuls k bytí "o sobě" přivodila událost, kterou Bible označuje jako prvotní hřích. I jiná náboženství hovoří obrazně o odcizení člověka a Bohů. Do lidí vstoupil egoismus. Podpořil a zrychlil utváření osobnosti. Nejdříve se tato síla projevila ve společnostech - v národech a kmenech, jež fungují jako makroosobnosti a nositelé společného osudu. Až později se ze skupinových vazeb vymaňují jednotlivé osobnosti. Osud je božím darem propůjčujícím procesu utváření osobnosti trvalost a stálost. Člověk byl propuštěn na svobodu, avšak stále podléhá vyšší spravedlnosti. V tradičním křesťanském obrazu světa působí boží spravedlnost při soudu po smrti člověka. Správně chápáno je karma boží spravedlností na Zemi. Jinak, aniž bychom vzali v úvahu karmické zákony, se o boží spravedlnosti na Zemi vůbec nedá mluvit. Bible v souvislosti s prvotním hříchem přiznává lidem božskou výsadu znát rozdíl mezi dobrým a zlým. Křesťanství pak je božským lékem, který dokáže a také má vyléčit snažení osobnosti od egoismu. Co na osudu a jeho zákonitostech křesťanství mění? Nejlepší odpověď na tuto otázku nalezneme u samého Krista.

Jaký je vztah Krista k lidskému osudu

Kristus mění osud člověka tím, že přináší novou sílu k utváření života. Nepřinesl nové učení, ale sama sebe - on je sluncem lidství, silou neomezené lásky k lidem, která se tváří v tvář utrpení neptá po příčinách, ale přináší pomoc a úlevu. Dává důvod k přesvědčení a k životnímu postoji, že utrpení, snášíme-li je bez zatrpklosti a nenávisti, má výkupný charakter

Toto vše však nepřinesl jako nedotknutelný Bůh, povznesený nade vše lidské, ale jako člověk. "Ve všem byl vyzkoušen podobně jako my, zůstal však prostý hříchu" (Žid 4,15) Stojí tak vně veškerých karmických závazků a nezbytností, ale přesto je svou podstatou zcela člověkem. Podle jeho vlastních slov (Mt 25,31nn. - *Řeč o posledním soudu- pozn.překl.*) žije ve všech duších prožívá vše utěšitelné i bezútešné spolu s nimi. Při styku s utrpením a tíží osudu se jeho zrak upírá vždy

k budoucnosti. Jednou se ho učedníci ptali (Jan 9,2), zdali ten, kdo se narodil slepý, zhrěšil sám, nebo jeho rodiče - vždyť se narodil slepý. Kristus však je vede pryč od takovýchto otázek a poukazuje na to, co se má skrze tuto nemoc a jejím uzdravením zjevit. Ví o souvislosti mezi hříchem a utrpením a uznává ji: "Už nehřeš, aby tě nepotkalo nic horšího.", praví tomu, kdo trpěl třicet osm let. (Jan 5,14) Ale i zde jeho pohled i jeho napomenutí směřují do budoucnosti. Působí to dojmem intenzivního, nakažlivého zdraví, vycházejícího z duchem Kristovým naplněného člověka Ježíše. Bojuje o svobodu lidské duše, sklíčené malověrností a tíží osudu. Skutky apoštolů pak ukazují, že tyto účinky pak vycházely i z učedníků. Je skličujícím zážitkem, že dnes z křesťanství, od dnešních křesťanů, proudí tak málo uzdravujících a osvobozujících vlivů. Přesto nám to nesmí zakrýt fakt, že křesťanské životní pohnutky mají stále vykupitelskou, posilující a osmyslující sílu.

I v této otázce přinesl Rudolf Steiner mnoho nového. Významné jsou v souvislosti s naším tématem především dva vzájemně související motivy.

Jak jsme již řekli, hlavním tématem dějinného vývoje je vývoj k osobnosti. Její síla, to je pravá podstata člověka, leží ukryta v hlubinách duše, avšak také v duchovním světě. Platón a stoicí filozofové hovořili o démonu, kterého má každý člověk a jenž ho inspiruje nadšením k dílu; je duchem pocházejícím od Dia a vznáší se nad člověkem. A tuto sílu snesl Kristus svým životem na Zemi. V Janově evangeliu mluví o tom, že bude přebývat v těch, "kdo v něj věří" (*např. J 17,20n; srv. též J 4,14. - pozn.překl*), kdo se k němu připojí. Pavel to chápal takto (Gal 2,19): "Jsem ukřižován spolu s Kristem. Nežiji už já, ale žije ve mně Kristus." I prostředí prvních křesťanských obcí to vnímalo: Přívrženci nového náboženství byli nazýváni "Křesťany".ii[iii] Steiner to interpretuje takto: Síla vyššího Já je ve skutečnosti silou Kristovou. Teprve tehdy se vyšší Já pravdivě poznává, jestliže sama sebe pochopí jako bytost z podstaty Kristovy. Díky božské nezištnostiiv[iiii] Kristově je možné, aby byl přítomen v každém člověku jako jeho pravá podstata a přitom aby tento člověk zůstal samostatnou bytostí se svým vlastním charakterem, se svou individualitou. Právě proto může Pavel hovořit o svobodě v Kristu. Toto vnitřní tajemství Křesťanství se může však projevit až tehdy, když osobnost dosáhne určité síly. U velkých křesťanů jsme již dříve mohli rozpoznat toto tajemství vnitřní souvislosti individuality a kristovství. Z toho, že u základů křesťanství leží rovněž jednoznačný popud k lásce k bližním, ba, k nepřítelům, je jasné, že křesťanské chápání sebe při všem zdůrazňování individuality nespěje k přepjatému sebevědomí. Křesťanská individualita je nesobecká, nezištná. - Taková interpretace otevírá pohled na křesťanskou univerzalitu. Křesťanství není jen náboženství; je to duchovní skutečnost, empiricky vnímatelný impuls k rozvoji člověka, působící v dějinách, jenž platí pro všechny lidi. Každý, kdo ve všech lidech spatřuje autonomní jádro bytosti, jehož důstojnost je nedotknutelná, je Křesťanem v tomto smyslu. "Křesťanství sice začalo jako náboženství, ale je více než jen náboženstvím." (R.Steiner) Podle tohoto moderního pojetí Křesťanství si musí církve nechat líbit poměrování podle toho, nakolik slouží úsilí o individualitu a také o její uzdravení, to je o osvobození od egoismu.

Dalším motivem v této souvislosti významným je: Od roku 1909 mluvil Steiner o novém přiblížení Kristovu k lidem, ke kterému má dojít asi v polovině století. Kristus se přibližuje lidem novým způsobem, přinášeje s sebou vědomost o reinkarnaci a karmě. V duchovním světě se stává pánem karmy. Působí to tak, že všechny osudy,

keré se musí nutně naplnit, budou uspořádaný tak, aby se dosáhlo co největšího pokroku lidí, co největších možností rozvoje duší. Ještě později rozlišil Steiner ve svém učení o osudu mezi karmou, jež má své příčiny v minulosti a musí nutně nastat, a karmou, která se zakládá nyní pro budoucí životní podmínky. Ta již nestojí pod jhem nezbytí, ale pod "zákonem svobody". V této souvislosti nabývá nového významu láska. Činy nezištné lásky uvolňují karmická pouta, ukončují karmu a vytvářejí prostor dalšímu vývoji. Již jsme poukázali na to, že Kristus tváří v tvář utrpení se neptal na jeho příčiny, ale že svůj pohled vždy upíná do budoucna. A Steiner označuje heslem "Zukunftskarma" (karma budoucnosti), někdy také "Sonnenkarma" (sluneční karma) prostor, v němž se může rozvíjet lidský vztah k osudu.

V minulém století se pak objevilo nové vnímání toho, co život legitimuje a dává mu smysl vykazující určitý soulad se Steinerem zavedenými změnami.

Nejvýrazněji v této oblasti hovoří množství hraničních zážitků z blízkosti smrti, jež skýtají zpětný pohled na uplynulý život a silné impulsy ke změně života a často také vysvětlují úkol vlastního života. Proměnilo se rovněž všeobecné vnímání spravedlnosti. Zatímco ještě v 19.století stál v popředí práva motiv trestu za provinění, nyní už v rozvinutých společnostech je hlavním motivem ochrana pospolitosti a zlepšení vyhlídek obviněného. Důsledkem toho je, že i v etice platily dříve za měřítko pro jednotlivce nadosobní zásady. V 20.století se vyprofilovalo a prosadilo přesvědčení, že každý musí sám v sobě shledat důvody pro své jednání, že každý "případ" se řídí vlastní etikou. Těmito změnami obecného povědomí vzrostl význam individuality pro život tak, jak tomu ještě nikdy nebylo.

Jak tedy může křesťan chápat osud

Jen na málo oblastí života jednotlivce mají poznatky tak bezprostřední vliv na porozumění životu, jako je tomu o otázky po karmě a osudu. Pokud chápu nějakou věc jako pustou a slepou náhodu, chovám se k tomuto zážitku jinak, nežli pojmám-li ji jako sice nepochopitelný, ale záměrný dar boží, nebo jinak, jestliže chápu událost, jež ke mně přišla zvenčí, nevolána, jako poselství své vyšší bytosti. V prvním případě (pustá náhoda) se budu snažit před takovou věcí, pokud mi způsobuje těžkosti, uniknout. V druhém případě (boží poselství) ji přijmu s pokorou a pokusím se i přes obtíže splnit svou životní povinnost. V případě třetím (osud, k němuž jsem sám zavdal podnět) se pokusím poznat, k získání jakých nových schopností mě tato událost vyzývá.

Křesťanství může přijmout za své myšlenku reinkarnace a karmy, jestliže chápe, že lidská individualita má svůj pravý předobraz v Ježíši Kristu a že je právě ona nositelem karmy. Pak bude platit zbožný výrok, že není ve světě zla, jež by ruka Kristova nedokázala obrátit k dobrému. Rudolf Steiner tvrdí, že v duchovním světě se stal pánem karmy Kristus. Bude jím pro každého člověka, jenž je připraven přijmout svůj osud z Kristovy ruky a v jeho duchu. Pak také pochopíme, proč musel Kristus trpět. Martin Luther King vyjádřil své přesvědčení a prožitek toho, že utrpení nevinných má vykupitelskou moc. - Tím se však charakter karmy mění. Vzhledem k minulosti a k tomu, co se v ní zakládá a postihuje nás, se stává přijetí osudu úkolem rozšířeného a pravdivého sebepoznání. Vzhledem k budoucnosti platí, že každé nesobecké jednání, přesně to, "z čeho člověk nic nemá", vytváří životní prostor

pro budoucnost. Do budoucnosti bude dobrá stránka vývoje spočívat v tom, že lidé budou stále více uspořádávat svůj osud tak, aby se čím dál méně následkem svých slabostí byli nuceni zabývat sami sebou a svými životními obtížemi, ale aby byli svobodní ke společnému budování lidstva. Takovýto (křesťanský) cíl překonává karmická omezení. Svými omezeními jsme totiž každý zajatcem minulosti. Zabývání se vlastní karmou vede k egoismu. Ke křesťanskému porozumění osudu patří i to, že karma zakládá individuální stabilitu člověka ve věčnosti i v čase. Taková karma je pak božským, mistrovským dílem, jako pouhou karmu minulosti je ji však nutno překonat

Každý máme svůj osobní osud. Karma vzájemně lidi odlišuje. Zachází to tak daleko, že v extrémním, křesťanství vzdáleném pojetí, je třeba nepomáhat trpícím, neboť tím se pouze v čase prodlužuje jejich utrpení. Kristus, i vše vpravdě křesťanské stojí mimo veškerou karmu a k působení osudu připojuje sílu soucitu a nezištné lásky. To mění podstatu věci a otvírá osud cestám budoucnosti, které opět shromáždí lidstvo, ale jen těm, které sázejí na sílu svobodné osobní iniciativy a na vůli k dobrému.

Mohlo by se zdát, že přehlízíme mnohost zla ve světě a vybízíme k zamlouvání těžkostí. Tomu však tak není. Vtírají se nám katastrofy, zločiny proti jednotlivým lidem i proti celým národům - denně jsou jich zprávy plné. "Široká je cesta, jež vede do záhuby a mnoho je těch, kdo tudy procházejí. Ale pouť po úzké cestě života vede skrze úzkost a svízele a vždy je jen málo těch, kdo ji naleznou." (volně dle Mt 7,13n.)

A ještě musíme zvláště poukázat na úzkou bránu, jíž se otevírá cesta k životu.

To je cesta bezmoci a lásky k lidem. To je cesta Kristova. A na ní se proměňuje i zákon karmy. Karma je pokřtěna.

i[i]

ii[ii] tj. "Kristovci", Cristianoi.; autor píše německy, kde ho rovnice "Christen", tedy "křesťané" = "Kristové" , svádí k tomuto závěru, který se však nezakládá zcela na faktické realitě - *pozn.překl.*

iii[iii] Selbstlosigkeit, tj. "sebezbačenost, bezsebi" V řečtině odpovídá tomuto nádhernému německému termínu výraz kenosis, tj. vyprázdnění, zmarnění - *pozn.překl.*